

The authors came to the conclusion that the main feature that indicates the legal nature of the Startup is «innovation», (may relate to the introduction of new or significant improvements to old technologies, production processes, types of products or services, etc.). The Law of Ukraine «On Innovation» provides for special documents that regulate this aspect of the legal entity - an innovation project. It is the registration of an innovation project that should be associated with the possibility of identifying the company as a startup, because it contains all aspects of the use of innovations by a legal entity.

Determined Startup as a newly created or operating legal entity that has registered an innovation project for the development and implementation of innovations and received in the manner prescribed by law the status of innovation structure and startup.

The authors emphasizes that a holistic approach to regulating the status of such legal entities is appropriate to determine the exclusive type of activity, the subject of which is the development and implementation of innovations. This feature will be the basis for registration of the relevant innovative project and the acquisition of the status of a startup company.

Keywords: legal entity, innovations, startup, startup company, innovative enterprise, innovative project, innovative structure, innovative technologies, innovative activity.

Кузик В.В.

ЧЛЕНСЬКІ ТА КОРПОРАТИВНІ ПРАВА У НЕПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВАХ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

УДК 347.191.11

У вітчизняному цивільному законодавстві, при регламентації правового статусу товариств, здійснюється їх класифікація за тими чи іншими підставами, особливої уваги при цьому заслуговує їх поділ на підприємницькі та невідприємницькі товариства. Такий поділ встановлюється за критерієм мети, задля досягнення якої створюється товариство та особливостей розподілу прибутку, що врегульовано статтею 84 Цивільного кодексу України.

При цьому, механізм правового регулювання використання одержаного в результаті такої діяльності прибутку, як наголошується у літературі, полягає у тому, що він (прибуток) спрямовується, власне, на досягнення мети такої юридичної особи, а не розподіляється між її учасниками (членами). У цьому криється принципова відмінність між підприємницькими та невідприєм-

ницькими товариствами [3]. У цілому статутний капітал підприємницьких товариств формується із вкладів чи пайових внесків його членів, а також із доходів, отриманих під час здійснення підприємницької діяльності.

Непідприємницькі ж товариства, на відміну від вищезазначених, створюються та здійснюються своєю діяльністю не для отримання прибутку, для задоволення власних немайнових потреб, або потреб третіх осіб. Такі товариства функціонують за рахунок членських внесків, пожертв та інших джерел фінансування.

Комплексне дослідження правового ставища непідприємницьких товариств закономірно обумовлює потребу системного аналізу питання щодо специфіки прав членів таких товариств, яка найчіткіше прослідковується через співвідношення особливостей «членських» та «корпоративних прав» у непідприємницькому та підприємницькому товариствах. І це не випадково, адже як наголошують дослідники, правова сутність членських прав пов'язана з участю у юридичній особі, що зближує їх із корпоративними правами [1].

У доктрині корпоративного права сучасного періоду сформувалось також кілька підходів до розуміння інституту членства у юридичній особі загалом та непідприємницькому товаристві зокрема.

Перша концепція полягає у тому, що відносини членства виникають виключно у непідприємницьких юридичних особах, зокрема, громадських об'єднаннях. Дана концепція базується на тому, що для членських відносин не притаманна майнова складова і між учасником юридичної особи та самою юридичною особою не виникають майнові права. Справді, фахівці зазначають, що членські права «не завжди пов'язані із майновою складовою як елементом змісту корпоративних прав, з огляду на що ототожнювати їх не варто.

Як наголошує І. В. Спасибо-Фатеева, головним критерієм, що дозволяє відносити товариства до корпорацій виступає наявність в їх учасників корпоративних прав та, відповідно, виникнення корпоративних відносин за їх участю. Якщо вони є, то, як вказує науковець, матиме місце організація з корпоративним устроєм, а

якщо цих прав в учасників немає, то й організація не буде вважатися корпорацією.

Отже, корпораціями є ті товариства, у яких статутний капітал поділений на частки, учасники мають право на частину прибутку товариства та на участь в управлінні ним. Якщо деякі з наведених прав в учасників товариств відсутні, такі товариства не можуть визнаватися корпораціями. Так, майнові права на участь у розподілі прибутку (відсутні в учасників невідприємницьких товариств, бо вони є неприбутковими. І навіть у разі отримання ними прибутку від певної діяльності вона не розподіляється між учасниками. Не одержують вони частки майна товариства ні у випадку виходу з нього, ні за його ліквідації» [1, с. 85].

З огляду на наведене, у цивілістичній літературі наголошується, що ототожнення термінів «участь» та «членство» у юридичній особі може призвести до того, що в такому разі будуть охоплюватись і права членів громадських організацій, політичних партій чи інших об'єднань, де правова природа членських прав характеризується певними особливостями [2, с. 19; 3], передусім відсутністю майнової складової.

Дійсно, характерною особливістю членських прав члена невідприємницького товариства є те, що при набутті статусу членства особа не набуває об'єктів майнових прав. У більшості випадків права членства пов'язуються із немайнотими (організаційними) правами.

Оскільки члени невідприємницького товариства, за загальним правилом, не набувають майнових прав, то вони і не можуть нести майнову відповідальність за порушення зобов'язань самим товариством, що є ще одним аргументом у контексті недоцільності ототожнення корпоративних та членських прав. Це основні тези, які лежать в основі першої концепції.

Одночасно, слід мати на увазі, що невідприємницькі юридичні особи не є однорідними за своєю правовою природою, адже правовий статус, до прикладу, члена споживчого кооперативу не є тотожним статусу члена політичної партії, молодіжної організації чи іншого громадського об'єднання, адже в основі прав члена споживчого кооперативу лежить і майнова складова.

За другою концепцією інститут членства та інститут участі у юридичній особі сприймаються як тотожні терміни або ж наближені один до одного. Дана концепція базується на тому, що інститут членства та інститут участі об'єднує те, що вони виникають у тих юридичних особах, для яких характерні корпоративні засади устрою товариствах. І це справді так.

Можна також стверджувати, що членські права мають корпоративну правову природу, оскільки такі права в більшій мірі обумовлюються особливістю формування та функціонування структурних органів товариств. Одночасно, це не означає, що дані правові конструкції варто ототожнювати, адже у підприємницьких товариствах участь породжує корпоративні права, у непідприємницьких, за загальним правилом, ні. Дана теза є тим аргументом, який може вказувати про наближеність, але не тотожність досліджуваних категорій.

Одночасно, останніми роками набуває поширення підхід, який умовно можна назвати компромісним, в основі якого лежить теза про те, що інститут членства не є абсолютно тотожним інституту участі у юридичній особі, але для них характерні і відповідні точки перетину.

Так, фахівцями аргументується думка про те, що у відносинах членства, що виникають у виробничих кооперативах та фермерських господарствах знаходиться той самий правовий зв'язок між юридичною особою та її членами, який характеризує відносини участі. Наведене доводить положення про те, що інститут членства може застосовуватись і для підприємницьких юридичних осіб приватного права [4]. І така теза аргументовано має право на існування.

Власне, сучасна судова практика, враховуючи оцю неоднозначність членства у непідприємницьких товариствах знаходять у окремих з них ознаки корпоративних прав.

Тут одразу слід зазначити, що і доктрина корпоративного права, і судова практика відштовхуються від єдиної позиції щодо ознак корпоративних прав, згідно з якими особа має: частку в статутному капіталі господарської організації; права на участь в управлінні господарською організацією; право на отримання

певної частини прибутку (дивідендів) господарської організації, про що зокрема йдеться у Постанові КГС ВС від 23.01. 2018 р.. та у більшості праць провідних фахівців у сфері корпоративного права.

Через співвідношення ознак корпоративних прав та членських прав, власне, і визначається чи є вони (членські права) корпоративними чи ні.

Загалом системний аналіз особливостей корпоративних прав дозволяє такі загальні висновки :

- 1) як членські, так і корпоративні права виникають в межах юридичної особи, що має корпоративний устрій;
- 2) членські права в громадських об'єднаннях як непадприємницьких товариствах не мають майнового змісту;
- 3) членські права в споживчих кооперативах та обслуговуючих як непадприємницьких товариствах можуть бути наділені майновим змістом і є тотожними до поняття корпоративних прав.
- 4) тенденція до розширення змісту членських прав у непадприємницьких товариствах.

Кожна із зазначених особливостей у тій чи іншій мірі відображена як у законодавстві, так у судовій практиці, адже саме практика є тим індикатором відповідних процесів, що мають місце у корпоративному законодавстві.

Так, до прикладу, у постанові ВП ВС від 24 квітня 2019 р. про визнання недійсним рішення загальних зборів членів житлово-будівельного кооперативу визначається, що «члени обслуговуючого кооперативу незалежно від напрямку його діяльності є носіями корпоративних прав, а відносини між його членами та кооперативом, які пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, є корпоративними».

Іншими словами, навіть незважаючи на те, що обслуговуючі кооперативи належать до непадприємницьких товариств ВС через сукупність прав, які виникають в його членів ідентифікує їх як корпоративні. Отже, незважаючи на неприбутковий характер діяльності обслуговуючого кооперативу ВС зробив спробу отождентити з членські та корпоративні права.

Аналогічна практика ВС має місце і щодо наявності корпоративних прав в членів ОСББ. Так, до прикладу, ВП ВС, в постанові від 06.02. 2019р., зазначила, що правовідносини між власником нерухомого майна у житловому будинку та об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку, яке створене у тому ж будинку, найбільш подібні до спорів, пов'язаних із діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи.

Іншими словами, спір між співвласником нерухомого майна - членом ОСББ та самим ОСББ, створення якого оскаржується, є подібним до корпоративного спору, а відтак спір за позовом співвласника нерухомого майна, у якому діє ОСББ щодо оскарження створення такого ОСББ розглядається за правилами господарського судочинства. Аналогічний підхід відображений також у постанові ВП ВС від 26.02. 2020 р., зроблено висновок про те, що спір між співвласником нерухомого майна - членом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та самим об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку, є подібним до корпоративного спору.

Отже, ВП ВС дійшла висновку, що спір між співвласником нерухомого майна - членом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку та самим об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку відноситься до юрисдикції господарських судів.

При цьому ВП ВС у постанові від 26 лютого 2020 р. у справі № 473/2005/19, дійшла висновку, що «спір за позовом фізичної особи, яка не є членом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, не є співвласником майна членів ОСББ, не є власником чи користувачем нерухомого майна у будинку, у якому діє ОСББ, щодо визнання недійсним рішення установчих зборів про створення такого ОСББ і скасування державної реєстрації підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства».

Власне, у наведеній судовій практиці простежується вказана нами вище неоднорідність правової природи споживчих чи обслуговуючих кооперативів як невідприємницьких товариств.

Одночасно у постанові від 26.02.2020 р. ВП ВС встановила наявність корпоративних прав у відносинах членства в адвокат-

ському об'єднанні, вказавши, що створення, діяльність та припинення останнього є сферою регулювання корпоративного права.

Адвокатське об'єднання, йдеться у постанові, є юридичною особою, а спір стосується, зокрема, членства у ньому та пов'язаних з членством прав позивача, який оскаржив управлінські рішення загальних зборів і президії цього об'єднання. На думку суду, ці вимоги пов'язані зі здійсненням позивачем корпоративних прав й оцінкою діяльності органів управління адвокатського об'єднання.

Втім, очевидно, що попри управлінську складову у членів адвокатського об'єднання не виникає майнових прав, а тому видається, що такий правовий висновок ВС є передчасним та безпідставно ототожнює членські права в адвокатському об'єднанні із корпоративними.

Як впливає з наведеного, судовою практикою поступово напрацьовується теза, за якою корпоративні права можуть мати місце і у невідприємницьких товариствах. І хоча цивілісти наголошують на тому, що поширення концепції корпоративних прав за межі кола юридичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності, не є на даний час концептуально обґрунтованим [5, с.58], практика Верховного Суду у цих питаннях не є однозначною та не враховує повністю суттєвих відмінностей між «членськими» та «корпоративними» правами та диктує нові віяння у цій сфері.

Так, наведені вище постанови Великої Палати Верховного Суду, прийняті протягом 2019-2021 рр. [6;7] свідчать про поширення теорії корпоративних прав на коло невідприємницьких юридичних осіб, що доводить факт змішування досліджуваних понять, а також наводить на думку про те, що інститут участі, що породжує корпоративні права, має місце у застосуванні для невідприємницьких товариств.

Підсумовуючи усе вищенаведене варто вказати, що неоднорідність правової природи невідприємницьких товариств обумовлює факт виникнення в окремих з них корпоративних прав, а в окремих - членських прав.

При цьому членські та корпоративні права у невідприємницьких товариствах характеризуються такими особливостями : 1) членські права в громадських об'єднаннях як невідприємницьких товариствах не мають майнового змісту, а тому не є тотожними корпоративним правам; 2) членські права в споживчих та обслуговуючих кооперативах як невідприємницьких товариствах можуть бути наділені майновим змістом і є тотожними до поняття корпоративних прав. Особливості членських прав, що складаються у певних різновидах невідприємницьких товариств слід враховувати при удосконаленні положень ЦК України та профільного законодавства у цій сфері. Проведення подальших наукових розвідок за досліджуваням напрямом з урахуванням наведених підходів щодо розуміння інституту членства у юридичній особі зможе виступити основою для якісного нормативного регулювання членських та корпоративних відносин.

1. Спасибо-Фатеева І. В. *Вчення про корпоративні права та цивільно-тична доктрина. Право України. 2014. № 6. С. 84-92.*
2. Бутрин-Бока Н. С. *Правочин як підстава виникнення та припинення корпоративних відносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К.: Національна академія прокуратури України, 2014. 206 с.*
3. Зозуляк О. І. *Невідприємницькі юридичні особи Невідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права : теоретичний та практичний аспекти: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. К.: НДІ приватного права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. 2017. 475 с.*
4. Зеліско А. В. *Інститут членства в корпоративному праві України. Актуальні проблеми приватного права. Харків: Право, 2018. С.113-116.*
5. Смітюх А. В. *Корпоративні та членські права та правовідносини у світлі новітньої практики Великої Палати Верховного Суду. Правова держава. 2020. № 38. С. 55-63.*
6. *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30.01.2019 р. у справі № 755/10947/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79834955>.*
7. *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.01.2021 р. у справі № 127/21764/17URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95242274>.*

Кузик В. В. Членські та корпоративні права у невідприємницькому товаристві: співвідношення понять

Стаття присвячена теоретико-правовому аналізу членських та корпоративних прав у невідприємницьких товариствах як юридичних особах корпоративного типу.

Автор статті проаналізував концепції щодо розуміння сутності членських відносин у невідприємницьких товариствах, зокрема концепцію щодо розмежування понять «членські права» та «корпоративні права» та концепцію щодо отождошення досліджуваних понять.

Визначено, що неоднорідність правової природи невідприємницьких товариств обумовлює факт виникнення в окремих з них корпоративних прав, а в окремих - членських прав.

Окреслено особливості членських та корпоративних прав у невідприємницьких товариствах: членські права в громадських об'єднаннях як невідприємницьких товариствах не мають майнового змісту, а тому не є тотожними корпоративним правам; членські права в споживчих та обслуговуючих кооперативах як невідприємницьких товариствах можуть бути наділені майновим змістом і є тотожними до поняття корпоративних прав; наголошено на тенденції до розширення змісту членських прав у невідприємницьких товариствах.

Наголошено на потребі врахування особливостей членських прав, що складаються у певних різновидах невідприємницьких товариств при удосконаленні профільного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: невідприємницьке товариство; громадське об'єднання; споживчий кооператив; членські права; корпоративні права.

Kuzyk V.V. Membership and corporate rights in a non-business associations: the relationship of concepts

The article is devoted to the theoretical and legal analysis of membership and corporate rights in non-business societies as legal entities of corporate type.

The author of the article analyzed the concepts of understanding the essence of membership relations in non-business societies, in particular the concept of distinguishing between the concepts of «membership rights» and «corporate rights» and the concept of identifying the studied concepts.

It is determined that the heterogeneity of the legal nature of non-business companies determines the fact of emergence of corporate rights in some of them, and in some - membership rights.

The peculiarities of membership and corporate rights in non-business societies are outlined: membership rights in public associations as non-business societies do not have property content, and therefore are not identical to corporate rights; membership rights in consumer and service cooperatives as non-business associations may be endowed with property content and are identical to the concept of corporate rights; emphasis is placed on the tendency to expand the content of membership rights in non-business associations.

Emphasis is placed on the need to take into account the peculiarities of membership rights, which are formed in certain types of non-business associations in improving the relevant legislation in this area.

Key words: non-business society; Public Association; consumer cooperative; membership rights; corporate rights.

Сікора В.Є.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ВИЗНАННЯ НЕДІЙСНИМИ РІШЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ УЧАСНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

УДК 347.192/347.66

Постановка проблеми. Визнання недійсними рішень загальних зборів юридичної особи корпоративного типу посідає вагомe місце серед способів захисту корпоративних прав учасників останньої. Однак у сучасних умовах корпоративне законодавство активно реформується під впливом проєвропейських стандартів, які інколи фрагментарно впроваджуються у національне законодавство без належної адаптації до правової системи нашої держави. Зазначене має наслідком неоднозначність підходів до застосування корпоративного законодавства на судовому рівні, що зумовлює актуальність дослідження сучасних тенденцій формування судової практики у сфері захисту корпоративних прав шляхом визнання недійсними рішень загальних зборів.

Теоретичною базою дослідження слугували праці наступних вчених: В.А. Васильєва, В.В. Луць, І.В. Спасибо-Фатєєва, Л.В. Сіщук, Н.А. Сліпенчук, О.І. Зозуляк, О.В. Щербина, О.Р. Ковалишин та інші.

Метою статті є дослідження проблем чинного корпоративного законодавства через призму судової практики визнання недійсними рішень загальних зборів учасників юридичної особи корпоративного типу та подання альтернативних шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Саме у судовій практиці відображаються основні недоліки законодавчого регулювання спірних корпоративних правовідносин, що дозволяє визначити конкретні завдання, вирішення яких можна досягнути шляхом